Opetus- ja kulttuuriministeriö 13.6.2018
Suunnittelupäällikkö Kirsi Kangaspunta

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta torstaina 14.06.2018 klo 12:15

Asia: HE 59/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Asiantuntijalausunto

Hallituksen esitysluonnos mahdollisuudesta työttömyysetuuteen opintojen estämättä, jos hän on täyttänyt 25 vuotta ja opinnot kestävät enintään 6 kuukautta, tukee jatkuvaa oppimista ja on kannatettava. Työn murroksen ja perustaitojen vahvistamisen edellyttämä osaamisen uusintaminen, joka koskettaa lähes koko työikäistä väestöä, edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpiteiden lisäksi eri hallinnonalojen toimenpiteitä ja insentiivejä, jotka kannustavat investoimaan osaamiseen. Nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys on juuri tällainen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä sitä, että nyt mahdolliseksi tulevan lyhytaikaisen päätoimisen opiskelun rinnalla säilyy julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista annetussa laissa (916/2012) tai kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettu mahdollisuus omaehtoiseen opiskeluun työttömyysetuudella. Työ- ja elinkeinoministeriön selvitysten mukaan em. omaehtoinen koulutus työllistää hyvin, jopa paremmin kuin työvoimakoulutus. Myös se, että mainittuja opintoja pidetään tietyin edellytyksin työttömyysturvan niin sanotussa aktiivimallissa tarkoitettuna aktiivisuutena, on kannatettavaa.

Työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä olisi muun ohessa, että opinnot antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa. Perustelujen mukaan edellytystä tulkittaisiin laajasti ja ainakin julkisen valvonnan alaisten oppilaitosten järjestämien opintojen katsottaisiin täyttävän tämän edellytyksen. Perustelujen mukaan esimerkiksi kieliopintojen, luku- ja kirjoitustaidon opintojen sekä tietoteknisiä valmiuksia antavien opintojen olisi yleensä katsottava parantavan ammatillisia valmiuksia. Tämä on tärkeä tulkintalinja.

Korkeakouluissa tarkoitukseen soveltuvaa koulutusta ovat esimerkiksi erikoistumiskoulutukset ja avoin korkeakouluopetus, erityisesti niistä muodostetut osaamiskokokonaisuudet. Lisäksi vuonna 2017 ja 2018 on osaamispulaan liittyen käynnistetty lyhytkestoisia, nopeita koulutuksia, jotka lisäävät mahdollisuuksia uuden osaamisen hankkimiseen ja ammattitaidon täydentämiseen ja jotka soveltuisivat hyvin hyödynnettäväksi. Eduskunnassa käsiteltävänä olevaan vuoden 2018 lisätalousarvioesitykseen sisältyy lisämäärärahaesitys ICT-alan ja muiden työvoimapula-alojen osaajien vastaaviin muuntokoulutuksiin.

Ammatillisessa koulutuksessa voitaisiin normaalin koulutustarjonnan lisäksi hyödyntää niin ikään lisätalousarvioesitykseen sisältyviä ammatillisen osaamisen pilotilla käynnistettäviä koulutuksia. Piloteissa hyödynnettäisiin nykyisten ammatillisten tutkintojen osia ja niitä pienempiä kokonaisuuksia sekä tarpeen mukaan myös muuta ammatillista osaamista syventävää ja täydentävää koulutusta. Pilotit on tarkoitus kohdentaa osaajapulasta kärsiville aloille ja kasvun kannalta keskeisille aloille ja koulutusta toteuttaa omaehtoisena koulutuksena ja työvoimakoulutuksena.

On tärkeää huomioida, että myös vapaan sivistystyön oppilaitosten koulutustarjonnassa on paljon koulutusta, jonka voi katsoa tarkoitetulla tavalla vahvistavan ammatillisia valmiuksia, vaikka ne järjestävät myös harrastusluonteisia opintoja. Lisätalousarviossa esitetään vapaan sivistystyön oppilaitoksille

Digiaikakauden taidot -ohjelmaan lisämäärärahaa, ja määrärahalla käynnistettävät koulutukset täyttäisivät hyvin ammatillisten valmiuksien parantamisen edellytyksen ja täydentäisivät muuta oppilaitosten hyödynnettävissä olevaa tarjontaa.

Asiakkaiden tasavertaisen kohtelun varmistamiseksi TE-toimistoilla tulisi olla yhtenäiset toimintatapaohjeet lakiesityksen mukaisten edellytyksen soveltamiseen. Toimintatapaohjeiden valmistelussa tulisi tehdä yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että harkittaessa työnhakijan omaehtoisen opiskelun tukemisen edellytyksenä olevaa koulutustarvetta otetaan jo nykyisin huomioon kaikki työnhakijan aiemmat opinnot. Myös opinnot, joiden ajalta on maksettu työttömyysetuutta työttömyysturvalain ehdotetun 2 luvun 10 a §:n perusteella, otettaisiin huomioon. Työttömyysetuuden muodostumista opintotukea korvaavaksi pitkäkestoiseksi etuudeksi ehkäistäisiin säilyttämällä myös julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa edellytys, jonka mukaan aiemmin harjoitettuja opintoja voidaan tukea työttömyysetuudella eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta vain silloin, kun opintojen keskeytymisestä on kulunut vähintään vuosi. Käytännön soveltamisen ei tulisi olla liian tiukka. Eli vaikka työnhakija olisi opiskellut ehdotetun 2 luvun 10 a §:n perusteella tietyn ammattialan osaamisen vahvistavia enintään kuusi kuukautta kestäviä opintoja, ei sen tulisi rajoittaa hakijan myöhempää mahdollisuutta opiskella ko. ammattialaa, esimerkiksi tutkintoon johtavana, työttömyysetuudella tuettuna.

Esityksen perusteluissa todetaan lisäksi, että työnhakijan opintoja koskeva asia ratkaistaisiin yleensä hakijan itse ilmoittamien tietojen perusteella, mutta työ- ja elinkeinotoimistolla olisi mahdollisuus tarvittaessa pyytää hakijalta tai oppilaitokselta lisätietoja aiemmin kesken jääneiden opintojen jäljellä olevan keston arvioimiseksi ja että ammatillisten opintojen osalta opintojen kestoa voitaisiin tarvittaessa selvittää työnhakijan henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta. Perusteluissa todetaan myös, että jos työnhakijan alun perin enintään kuuden kuukauden pituisiksi tarkoitetut opinnot ovat kesken kuuden kuukauden määräajan päättyessä, työ- ja elinkeinotoimisto tekisi nykyistä vastaavasti ratkaisun opintojen pää- ja sivutoimisuudesta lähtökohtaisesti vain mainitun kuuden kuukauden jälkeisen ajan osalta. Kuitenkin työnhakijan työttömyysturvaoikeutta koskeva ratkaisu tehtäisiin takautuvasti opintojen alkamisesta lukien, jos työttömyysturvalain ehdotettua 2 luvun 10 a §:ää oli sovellettu virheellisten tietojen perusteella, esimerkiksi jos todetaan, että opintojen kesto on jo alun perin ollut yli kuusi kuukautta. Jotta tarpeettomilta takaisinperinnöiltä vältytään, tulee soveltamisohjeiden ja asiakkaiden ohjauksen olla selkeää ja helposti saavutettavissa.